

PODGRAD - VAS ALI MESTO

22.10.2024 smo obiskali Podgrad. Kraj med Brkini in Čičarijo, na jugovzhodu Podgrajskega podolja, sredi pomembne poti med Trstom in Reko, na severu Istre. Leži na nadmorski višini 548 m in ima približno 600 prebivalcev.

Vodenje je prevzel mladenič Adam Hrabar, virtuoz – pianist, zbiratelj spominov domačega kraja, ki ima še stotine drugih idej in projektov. Nas je nagovoril in tudi ves čas potepanja po naselju uporabljal klenu domače narečje, kar je prava redkost za mlajše generacije.

Zbrali smo se na Placu pred NARODNIM DOMOM. Pogled smo usmerili čez cesto in v daljavi uzrli ostanke nekdanj mogočnega gradu, del obrambnega stolpa, ki je še vedno simbol kraja, saj mu je dal tudi ime.

Doba podgrajskega razcveta

Tu smo dobili tudi prve informacije o Narodnem domu, ki po stodvajsetih letih predstavlja najvidnejšo stavbo v kraju. V izgradnjo doma so vse svoje umske in duhovne moči vložili tedanji podgrajski rodoljubi: Slavoj Jenko, Anton Rogač in drugi. Slovesno odprtje je bilo leta 1905 (le 1 leto po tržaškem!). Fotografije in zapisi v časopisju pričajo o veličastnem dogodku, na katerem se je zbrala ogromna množica ljudi in številni cenjeni gostje. V domu so imeli svoje sedeže: hranilnica in posojilnica, gospodarska zadruga, čitalnica, Društvo Gorska vila, restavracija in celo hotel. Adam je dosegel, da na stavbi vse dni v letu visi slovenska, torej narodova zastava.

Danes v pritličju domujejo škoromati, pustna skupina (škoromatija – pustna šega), znani tudi po svetu. Adam nam je predstavil glavne like. Ko smo stopili čez glavno cesto, smo prišli v »mesto Podgrad«, kot pravi Adam. In v resnici je tako. Ima glavno ulico. Levo in desno ob njej stojijo še danes pomembne meščanske hiše: Jenkotova (kasneje Baudežova), Bridova, Volkova, Ivančičova... Lahko vidimo tudi hiše, v kateri so domovale razne inšitucije: šolska zgradba iz 19. stol (danes pošta). Sodnija, stavba, v kateri so v času Avstro-Ogrske delovali sodišče, davčna uprava, občina, žandarmerija in celo zapor.

Podgrad je tako pred prvo svetovno vojno postal upravno in kulturno središče s sodiščem in davčno upravo.

Po stopnišču smo se vzpeli k veličastni cerkvi sv. Cirila in Metoda, ki je odeta v kamnite kvadre, z imenitnim zvonikom. To je nova cerkev, ki so jo zgradili v času razcveta Podgrada pred letom 1910.

Pot smo nadaljevali v stari, kmečki del vasi, kjer se hiše stiskajo v zavetje griča, pod Starim gradom (Jožinovi, Vidanjini, Tarinčovi, Mežnarovi..., vsaj 50 domačih imen). Adam nam je povedal, da so vse stare hiše imele strmo, s slamo krito streho. Tam je tudi po domače predel Komušnjak (komunski prostor). V bližini je bil kal za napajanje živine. Tako smo izvedeli, da so bili tukaj nekoč kmetje tako poljedelci (krompir, oves, rž, ječmen) kot živinorejci (govedo, drobnica, prašič, kokoši). Kraška zemlja je zelo siromašna, zato ni čudno, da je bilo

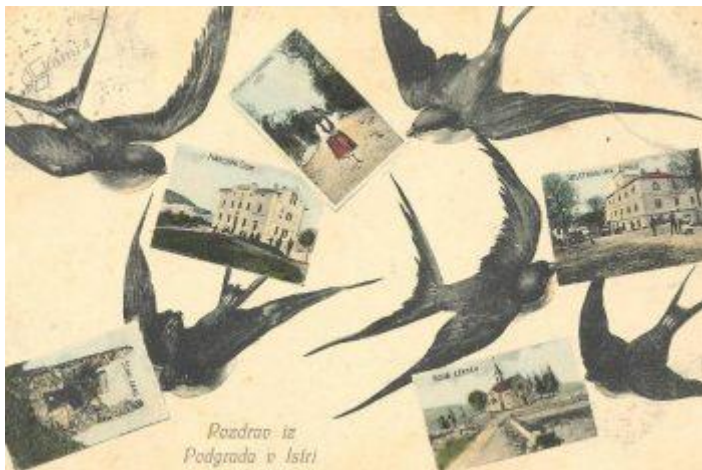
prebivalstvo »zgornjega« Podgrada zelo siromašno. Oglad vasi smo zaključili pri stari cerkvi sv. Jakoba, ki še čaka na temeljitejšo obnov. Nad vrati je vklesana letnica 1645.

Pa še to: na Tarinčovem kantunu (vogalu) so se Podgrajci (Nograjci) radi zbirali. Morda su i zakantali (zapeli). V bližini je tudi Gasilski dom.

Vas sta prizadeli tako prva kot druga svetovna vojna in doba fašizma. S podjetjem Plame se je vrnil optimizem. Ljudje so dobili delo. Obnavljali in gradili so svoje domove. Otroci so se šolali v na vseh stopnjah izobraževanja. Nekaj let je bil Podgrad tudi sedež občine. Vsako obdobje pa ima tudi krize. Te niso prizanesle niti Podgradu. A gremo naprej!

Naš vodič nas je povabil na svoj dom k Gujovim, kjer si je v pritličju uredil svojo zbirko. Zbirka hrani originalne predmete iz časa petih držav, v katerih je bil zadnjih 100 let Pograd: Avstro-Ogrska, kraljevina Italija, nemško Jadransko primorje (Operntionszone »Adriatisches Küstenland«), Jugoslavija in Slovenija. Pred Gujovo hišo visijo leto in dan: slovenska, podgrajska in evropska zastava. Za zamisel in izdelavo podgrajske je zaslužen Adam Hrabar!

Kaj naj rečemo za zaključek? HVALA, vso srečo na vseh področjih življenja, dela in ustvarjanja, dragi Adam!

Vir: Kamra

Marica Gaberšnik, mentorica SSD